

УДК 338.341.1(477)
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.3-2.25>

А. О. Науменко

кандидат економічних наук,
докторант Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

АДАПТАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ ДО УМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Держава є невід'ємним складником політичної структури країни. Важливість державного управління зростає в умовах ринкової економіки через необхідність вирішення організаційних та економічних, науково-технічних, соціальних питань та політичних проблем.

Розвиток державного управління агропромисловим комплексом досліджували багато вітчизняних та зарубіжних учених.

Однак проблеми досягнення необхідного рівня ефективності державного управління в цій сфері залишаються актуальними. Метою статті є дослідження особливостей адаптації процесів управління розвитком агропромислового комплексу в Україні до умов трансформації ринкових відносин.

У статті досліджено особливості адаптації процесів управління агропромисловим комплексом в Україні до умов трансформації ринкових відносин. Зокрема, визначено специфіку адміністративно-територіального управління розвитком агропромислового комплексу. Охарактеризовано зміст державних господарсько-економічних та організаційних функцій щодо управління розвитком агропромислового комплексу. Здійснено групу інструментів та засобів державного впливу на агропромисловий комплекс.

Загалом, це дослідження дає змогу отримати такі висновки.

1. Визначено специфіку адміністративно-територіального управління розвитком агропромислового комплексу. Зазначається, що адміністративне управління розвитком агропромислового комплексу має прямий вплив на інтереси об'єктів управління.

2. Охарактеризовано зміст державних господарсько-економічних та організаційних функцій щодо управління розвитком агропромислового комплексу.

3. Здійснено групу інструментів та засобів державного впливу на агропромисловий комплекс. Так, інструменти та кошти впливу держави на агропромисловий комплекс розподіляються між інструментами правового регулювання, інструментами економічного регулювання, інструментами адміністративного регулювання та допоміжними інструментами.

Ключові слова: державне управління, розвиток агропромислового комплексу, територіальне управління, господарсько-організаторська функція держави.

Постановка проблеми. Держава є невід'ємною складовою частиною політичної структури країни. Значимість державного управління зростає в умовах ринкової економіки в зв'язку з необхідністю вирішення завдань організаційно-економічного, науково-технічного, соціально-культурного та політичного характеру. Ключове призначення державних органів управління на загальнодержавному й регіональному рівнях стосовно розвитку агропромислового комплексу полягає в забезпеченні при-

йняттого для життя суспільства соціально-економічного порядку. Це здійснюється за допомогою впливу на визначені напрями функціонування агропромислового комплексу за допомогою відповідних методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток державного управління стосовно агропромислового комплексу неодноразово підлягав дослідженню з боку багатьох вітчизняних і закордонних учених, зокрема, таких як: В.Я. Амбросов [1], С.М. Кваша [2], Г.І. Мостовий [3] та ін.

Проте проблеми досягнення необхідного рівня дієвості державного управління

у визначеній сфері все ще залишаються актуальними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей адаптації процесів державного управління розвитком агропромислового комплексу в Україні до умов трансформації ринкових відносин.

Для досягнення поставленої мети і роботи вирішуються відповідні завдання:

- визначити специфіку загальноадміністративного і територіального управління розвитком агропромислового комплексу;
- охарактеризувати зміст економічної й господарсько-організаторської функцій держави стосовно управління розвитком агропромислового комплексу;
- здійснити групування інструментів і засобів державного впливу на агропромисловий комплекс.

Виклад основного матеріалу. Узагальнено державне управління можна визначити як процес впливу на будь-яку громадську систему з метою підтримки її певних параметрів або переведення до нового стану з урахуванням властивих їй об'єктивних законів.

Серед вітчизняних і зарубіжних учених історично є різні точки зору стосовно допустимості державного регулювання економіки. Одні вчені вважають неприпустимим участь держави у функціонуванні економічної сфери. Інші вчені підтримують протилежну точку зору. Однак більшість учених і практиків вважає об'єктивною необхідністю участь держави в управлінні економікою.

У нинішніх умовах державне управління здійснюється переважно через застосування законодавчо-правового й економічного механізмів, що, своєю чергою, забезпечує регулювання поведінки людей та організацію їх діяльності.

Слід при цьому зазначити, що за рівнем впливу на об'єкт управління державне управління поділяється на галузеве й територіальне [1; 3].

Зокрема, державне управління розвитком агропромислового комплексу передбачає наявність вертикалі від центральних органів до суб'єктів господарювання на місцях. Воно реалізується через міністерства, які реалізують технічну політику у визначеній галузі, а також забезпечують необхідні галузеві й міжгалузеві пропорції.

Зокрема, щодо територіального управління розвитком агропромислового комплексу, то воно спрямоване на:

- раціональне розміщення виробництва;
- поглиблення спеціалізації і комплексний розвиток агропромислових регіонів;
- вирівнювання економічного й соціального розвитку агропромислових регіонів;
- вирішення інших завдань державної регіональної політики стосовно розвитку агропромислового комплексу [1; 2].

Крім того, відповідно до способу врахування інтересів об'єктів управління розрізняють державне управління загальноадміністративного й економічного спрямування.

Так, загальноадміністративне управління розвитком агропромислового комплексу безпосередньо чинить вплив на інтереси об'єктів управління за допомогою застосування таких інструментів, як дозвіл, заборона, примус тощо. Загалом у державному управлінні економікою адміністрування реалізується у формі:

- ліцензування різнохарактерних видів агропромислової діяльності;
- квотування експорту, імпорту агропромислової продукції тощо.

Щодо економічного державного управління розвитком агропромислового комплексу, то необхідно відзначити, що воно впливає на інтереси об'єктів управління побічно, тобто через фінансову, грошову і кредитну державну політику. При цьому відсутній прямий директивний примус. При цьому об'єкт державного управління вільний у виборі варіанту дії. Але його дії не мають суперечити чинному законодавству [1-3].

Багатофункціональні обов'язки органів державної влади зумовлені необхідністю підтримки раціональної системи взаємин між суб'єктами агропромислового комплексу, а також наявністю державного сектору у відповідних галузях і сферах агропромислового комплексу і його значенням в здійсненні господарської, соціально-економічної, структурно-інвестиційної політики, підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності держави тощо. При цьому вчені і практики вважають цілком правомірним наявність державного сектору і частки державної власності в господарських організаціях, зокрема зі 100% або контрольним пакетом акцій держави.

Зміст економічної й господарсько-організаторської функцій держави в агропромисловому комплексі ґрунтуються на використанні об'єктивних законів розвитку сільського господарства і є визначальним фактором розвитку всіх галузей в системі єдиного агропромислового комплексу [1; 3].

В умовах трансформації ринкових відносин значення господарсько-організаторської функції держави для розвитку агропромислового комплексу зростає в зв'язку з необхідністю врегулювання інтересів аграрних підприємців та інших структур агропромислового комплексу з інтересами органів державного управління, а також координування їхньої діяльності з метою задоволення інтересів і потреб всього суспільства.

Ще більшу значимість набуває державне регулювання і особливо його складова частина – державна підтримка для агропромислового комплексу з розвитком багатоукладної економіки і вступом країн, зокрема України, до різних міжнародних організацій. У цьому разі держава стає певним гарантом для своїх товаровиробників щодо захисту їхніх інтересів в умовах глобалізації ринкової економіки та розширення міжнародних зв'язків.

Розглядаючи сукупність інструментів і засобів державного впливу на агропромисловий комплекс, їх можна згрупувати таким чином:

- інструменти правового регулювання, які реалізуються через розробку і прийняття загальнодержавних законів і регіональних нормативно-правових документів, формують позицію держави у вирішенні ключових питань агропромислового комплексу та визначають умови економічного і фінансового регулювання через механізм реалізації прийнятих законів;

- інструменти економічного регулювання, що передбачають здійснення державного впливу через закони й інші нормативно-правові акти на порядок і умови ціноутворення, кредитування, оподаткування й інші економічні інструменти;

- підтримуючі інструменти, які орієнтовані на цільову підтримку з боку держави через надання державних і регіональних бюджетних коштів або забезпечення

сприятливих умов для господарської діяльності;

- інструменти адміністративного регулювання, що базуються на застосуванні методів позаекономічного примусу в доповненні до перелічених вище форм державного регулювання (фітосанітарний, ветеринарний, екологічний контроль, ліцензування, квотування, стандартизація виробництва тощо) [2; 3].

Таким чином, державне управління розвитком агропромислового комплексу являє собою цілеспрямований вплив держави на господарську діяльність товаровиробників шляхом видання нормативно-правових актів за допомогою економічного впливу держави на виробництво, переробку і реалізацію сільськогосподарської продукції та продовольства, а також виробничо-технічне забезпечення агропромислового виробництва.

Висновки. У цілому це дослідження уможливорює отримання таких висновків.

1. Визначено специфіку загальноадміністративного і територіального управління розвитком агропромислового комплексу. Відзначено, що загальноадміністративне управління розвитком агропромислового комплексу безпосередньо чинить вплив на інтереси об'єктів управління. Що стосується територіального управління розвитком агропромислового комплексу, то воно спрямоване на раціональне розміщення виробництва; поглиблення спеціалізації і комплексний розвиток агропромислових регіонів; вирівнювання економічного й соціального розвитку агропромислових регіонів та вирішення інших завдань державної регіональної політики стосовно розвитку агропромислового комплексу.

2. Охарактеризовано зміст економічної й господарсько-організаторської функцій держави стосовно управління розвитком агропромислового комплексу. Підкреслено, що зміст економічної й господарсько-організаторської функцій держави в агропромисловому комплексі ґрунтується на використанні об'єктивних законів розвитку сільського господарства і є визначальним фактором розвитку всіх галузей у системі єдиного агропромислового комплексу.

3. Здійснено групування інструментів і засобів державного впливу на агропромисловий комплекс. Так, інструменти і засоби державного впливу на агропромисловий комплекс розподілено між інструментами правового регулювання, інструментами економічного регулювання, інструментами адміністративного регулювання й підтримуючими інструментами.

Список використаної літератури:

1. Амбросов В.Я. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону. *Економіка України*. 2003. № 8. С. 66.
2. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика розвитку. Київ, 2000. 252 с.
3. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання. Харків, 2002. 299 с.

Naumenko A. Adaptation of governance processes of agro-industrial complex development in Ukraine to the conditions of market relations' transformation

The state is the integral component of political structure of the country. The importance of public administration increases in the market economy conditions due to the need of the solution of organizational and economic, scientific and technical, welfare and political problems.

Development of public administration concerning agro-industrial complex was researched by many domestic and foreign scientists.

However the problems of achievement of necessary level of effectiveness of public administration in the given sphere still remain relevant. The purpose of article is investigation of the features of adaptation of governance processes of agro-industrial complex development in Ukraine to the conditions of market relations' transformation.

The features of adaptation of governance processes of agro-industrial complex development in Ukraine to the conditions of market relations' transformation are investigated in the article. In particular, the specifics of all-administrative and territorial administration of agro-industrial complex development are defined. The content of the state economic and organizing functions concerning management of agro-industrial complex development is characterized. The group of tools and means of the state influence on agro-industrial complex is carried out.

In general, the given research allows receiving the following conclusions.

1. The specifics of all-administrative and territorial administration of agro-industrial complex development are defined. It is noted that all-administrative management of development of agro-industrial complex has a direct impact on the interests of management objects.

2. The content of the state economic and organizing functions concerning management of agro-industrial complex development is characterized.

3. The group of tools and means of the state influence on agro-industrial complex is carried out. So, tools and funds of the state impact on agro-industrial complex are distributed between instruments of legal regulation, instruments of economic regulation, instruments of administrative regulation and the supporting tools.

Key words: *public administration, agro-industrial complex development, territorial administration, economic and organizing function of the state.*